

Сергій Костючков,

доктор філософських наук, професор,

завідувач кафедри філософії, соціології та соціальної роботи

(Херсонський державний університет)

ГУМАНІТАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ (H-TECH) ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ СИТУАЦІЇ «ПОСТПРАВДИ» СУЧАСНИМИ МАС-МЕДІА

Сучасний світ – це простір систем і технологій: промислових, біологічних, педагогічних, інформаційних / цифрових, політичних тощо. З початком нового тисячоліття в науковій літературі та популярних виданнях заявило про себе поняття «гуманітарні технології» (*humanitarian technologies*), під якими розуміється сукупність особливих технологій впливу на свідомість окремих індивідів та / або соціальних груп. Сучасні дослідники [2] фокусують увагу на стрімко розширюваному діапазоні тих можливостей, які надають вказані технології для підвищення ефективності гуманітарної діяльності, а також їхній потенціал, орієнтований на підвищення соціальної відповідальності державної влади, самоврядних структур і інститутів громадянського суспільства. Використання мобільного зв'язку і цифрових технологій, зокрема – «доместикація» штучного інтелекту, активізація соціальних мереж, геопросторових застосунків та інших форм краудсорсингу рішуче змінюють способи виявлення гуманітарних криз і продуктивних шляхів збору інформації та її аналізу з подальшим розповсюдженням через засоби масової інформації.

У першій чверті XXI століття проблема ефективного застосування гуманітарних технологій набуває зрозумілої гостроти й безпосередності, вони реалізуються практично в усіх сферах життя індивіда і соціуму – від освіти і культури, релігії, соціально-гуманітарних практик, етичних і естетичних аспектів до екології, політики, економіки, моделей людської поведінки та стандартів міжнародного життя. Але слід враховувати і те, що *humanitarian technologies* у сучасному глобалізованому світі поступово втрачають презумпційне позитивне «забарвлення» і набувають властивості аксіологічної нейтральності відносно мети технологічного впливу. Іншими словами, гуманітарна технологія є сукупністю методів та інструментів впливу на індивіда або соціальну групу з певною метою – зазвичай, позитивною. Наприклад, технології біометричної ідентифікації все ширше використовуються для підтримки біженців або постраждалих внаслідок військових дій, техногенних катастроф або геофізичних катаклізмів. Значні надії покладаються на безпілотні летальні апарати (дрони) для доставки гуманітарних вантажів у важкодоступні або небезпечні місця. Опитування через соціальні мережі, проведені спільно з компаніями мобільного зв'язку, дозволяють отримати інформацію щодо виявів продовольчої небезпеки або загрози насилля, кримінального злочину чи терористичного акту.

Наведені вище приклади гуманітарних технологій мають чітке спрямування на допомогу людям і визначаються як позитивні гуманітарні технології – *Positive Humanitarian technologies (PH-tech)*. Але, ініціально спрямовані на благо людини, вони можуть набути кардинально протилежного функціонального навантаження й використовуватися в негативному, антигуманному контексті. В такому випадку йдеться про деструктивні гуманітарні технології – *Negative Humanitarian technologies (DH-tech)*. Прикладом може слугувати так звана «дестабілізаційна змія» [1] – дієва технологія класичної або гібридної війни. Провайдеру «*destabilization snake*» для її ефективною дії необхідно перетворити стійкий (відносно) однорідно-просторовий стан у нестабільний і

забезпечити умови формування нових структур, у межах яких відбуватиметься розгортання далеких від рівноваги (дисипативних) процесів. Деструктивні гуманітарні технології можуть застосовуватися (і вже застосовуються!) в сучасних мас-медіа для створення, зокрема, ситуації так званої «постправди». Поняттям *post-truth* на початку 90-х років минулого століття почала визначатися ситуація, за якої об'єктивні, реальні факти постають менш значущими в процесі формування суспільної думки, порівняно з особистими враженнями та емоційними станами, які перетворюються згодом у стійкі переконання, перетворюючись поступово на соціальний міф. Про важливість і актуальність постправди свідчить той факт, що в 2016 році за версією Оксфордського словника «*post-truth*» визнане «словом року».

Застосовуючи деструктивні гуманітарні технології, агенти сучасних мас-медіа досягають такого стану, коли межа між істиною і неправдою стає все менш чіткою й безумовною та більш примарною і ефемерною. Як результат – пошук правди і запит на неї не мають вже безумовного значення, а суспільство задовольняється здебільшого тією «правдою», яку політичній еліті в конкретний проміжок часу вигідно імпонувати (нав'язувати, м'яко або жорстко) населенню країни. Ситуація постправди, найбільш характерна для тоталітарних суспільств, провокує динамічно зростаючий рівень недовіри населення до мас-медіа як таких. Як приклад, у сучасній росії фейкові новини, недостовірні інформація, викривлені факти, засновані на фальшивих даних, інтегруються в суспільний простір під маскою беззаперечної правди, викорінюючи у людей здатність до критичного мислення. Таким чином, деструктивні гуманітарні технології постають ефективним інструментом формування ситуації «постправди» сучасними мас-медіа.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костючков С. К. Нейрокогнитивний хакінг як елемент «дестабілізаційної змії» у контексті сучасної гібридної війни. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічної студії. 2020. Вип. 30. С. 161–169.
2. Handbook on Humanitarianism and Inequality. Elgar Handbooks on Inequality Series /ed. S. Roth, B. Purkayastha, T. Denskus. Edward Elgar Publishing, Incorporated, 2024. 630 p.